EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2020 07 06
COM(2020) 291 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI

dėl 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/50/ES dėl būtiniausių reikalavimų darbuotojų judumui tarp valstybių narių didinti gerinant teisių į papildomą pensiją įgijimą ir išsaugojimą taikymo

1. ĮVADAS

Laisvas darbuotojų judėjimas – viena iš pagrindinių Europos Sąjungos piliečių laisvių ir vienas iš vidaus rinkos ramsčių. Jis įtvirtintas Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 45 straipsnyje. Judėjimo teisė toliau išplėtota antrinės teisės aktuose, visų pirma 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (ES) Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje. Ji taip pat toliau išplėtota Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje.

Viena iš esminių laisvo darbuotojų judėjimo palengvinimo sąlygų – jų socialinės apsaugos teisių, įskaitant pensijas, išsaugojimas. Socialinė darbuotojų apsauga pensijų srityje užtikrinama įstatymais nustatytomis socialinėmis apsaugos sistemomis kartu su papildomomis pensijų sistemomis, susietomis su darbo sutartimi. Už tai pirmiausia atsakingos nacionalinės socialinės apsaugos sistemos.

Siekdama apsaugoti asmenų, kurie naudojasi laisvo judėjimo teise, teises, ES, remdamasi SESV 48 straipsniu, labai ankstyvame etape patvirtino priemones, vadinamuosius reglamentus dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo[1], kuriais siekiama apsaugoti Europos Sąjungoje judančių darbuotojų ir jų šeimos narių socialinės apsaugos teises. Tačiau šie reglamentai iš esmės taikomi tik valstybinėms pensijų sistemoms ir netaikomi papildomoms pensijų sistemoms[2]. Todėl buvo būtina priimti specialias taisykles dėl teisių į papildomą pensiją.

Vienas iš pirmųjų žingsnių siekiant panaikinti laisvo judėjimo kliūtis, susijusias su papildomomis pensijomis, kurioms netaikomi pirmiau minėti ES reglamentai dėl koordinavimo, buvo Tarybos direktyva 98/49/EB[3] dėl pagal darbo sutartį dirbančių asmenų ir savarankiškai dirbančių asmenų, judančių Bendrijoje, teisių į papildomą pensiją išsaugojimo nustatytos tam tikros papildomų pensijų sistemų narių teisės. Pagal šią direktyvą asmens, kuris nustoja mokėti įmokas į papildomą pensijų sistemą, nes persikelia į kitą valstybę narę, įgytos teisės į pensiją turi būti išsaugotos taip pat, kaip ir asmens, kuris lieka toje pačioje valstybėje narėje, bet taip pat nebemoka pensijų įmokų. Papildomos pensijų sistemos išmokų gavėjai turi teisę gauti išmokas bet kurioje valstybėje narėje.

Tačiau Direktyvos 98/49/EB įgyvendinimo ataskaitoje[4] padaryta išvada, kad direktyva yra tik pirmoji priemonė, padedanti pašalinti laisvo darbuotojų judėjimo kliūtis, susijusias su papildomomis pensijomis, o kliūčių vis dar yra. Todėl Komisija pateikė direktyvos dėl teisių į papildomą pensiją perkėlimo gerinimo pasiūlymą[5].

---

1 Tai 2004 m. balandžio 29 d. Reglamentas (EB) Nr. 883/2004 ir 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis 2004 m. balandžio 29 d. Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką.

2 Išskyrus sistemas, kurios kaip socialinės apsaugos sistemos patenka į Reglamento (EB) Nr. 883/2004 1 straipsnio l punkto pirmoje pastraipoje pateiktą teisės aktų apibrėžties taikymo sritį arba dėl kurių valstybė narė pateikia deklaraciją pagal tą straipsnį.

3 1998 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 98/49/EB dėl pagal darbo sutartį dirbančių asmenų ir savarankiškai dirbančių asmenų, judančių Bendrijoje, teisių į papildomą pensiją išsaugojimo.

4 COM(2006) 22 galutinis, 2006 01 26.

5 COM(2005) 507 galutinis, 2005 10 20.

2014 m. balandžio 16 d. priimta Direktyva 2014/50/ES dėl būtiniausių reikalavimų darbuotojų judumui tarp valstybių narių didinti gerinant teisių į papildomą pensiją įgijimą ir išsaugojimą (Papildomų pensijų direktyva[6], toliau – direktyva)[7]. Tai galima laikyti antru žingsniu siekiant pašalinti laisvo judėjimo kliūtis, susijusias su papildomomis pensijomis, ir toliau lengvinti darbuotojų judumą tarp valstybių narių.

Direktyva siekiama skatinti darbuotojų judumą mažinant kliūtis, kurios susidaro dėl tam tikrų su darbo santykiais susietų papildomų pensijų sistemų taisyklių. Daugelyje valstybių narių papildomos pensijos tampa vis svarbesnė priemonė pragyvenimui senatvėje užsitikrinti. Todėl svarbu, kad siekiant sumažinti laisvo darbuotojų judėjimo tarp valstybių narių kliūtis būtų nustatyti tam tikri būtiniausi teisių į pensiją įgijimo ir išsaugojimo reikalavimai.

Direktyvos reikalavimai visų pirma susiję su:

- teisių įgijimo pagal papildomas pensijų sistemas sąlygomis.

  Direktyvoje nustatytas ilgiausias laukimo laikotarpis, t. y. laikotarpis, per kurį darbuotojas gali tapti pensijų sistemos dalyviu, ir ilgiausias teisių įgijimo laikotarpis, t. y. aktyvaus dalyvavimo sistemoje laikotarpis, po kurio galima įgyti teisę į papildomą pensiją, taip pat teisių įgijimo amžiaus riba;

- atidėtų teisių į pensiją išsaugojimu.

  Direktyvoje nustatyta teisė į veiksmingą teisių į papildomą pensiją išsaugojimą;

- informavimo standartais.

  Direktyva užtikrinama teisė gauti tinkamą informaciją, ypač apie judumo poveikį teisėms į pensiją.

Direktyva įsigaliojo 2014 m. gegužės 20 d., o valstybės narės ją turėjo perkelti į nacionalinę teisę iki 2018 m. gegužės 21 d. Šis gana ilgas perkėlimo į nacionalinę teisę laikotarpis buvo numatytas, kad valstybės narės turėtų pakankamai laiko, kuris buvo laikomas būtinu atsižvelgiant į dalyko sudėtingumą ir atskirų valstybių narių papildomų pensijų sistemų įvairovę.

Pagal direktyvos 9 straipsnio 1 dalį valstybės narės ne vėliau kaip 2019 m. gegužės 21 d. turėjo pateikti Komisijai visą turimą informaciją apie šios direktyvos taikymą.

Pagal direktyvos 9 straipsnio 2 dalį Komisija turi parengti direktyvos taikymo valstybėse narėse ataskaitą.

Ataskaita daugiausia grindžiama priemonėmis, apie kurias valstybės narės pranešė Komisijai pagal direktyvos 8 straipsnį. Nuorodos į nacionalinės teisės aktus, kuriais direktyva perkeliama į nacionalinę teisę, pateikiamos „EUR-Lex“ interneto svetainėje[8].

---

[6] 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/50/ES dėl būtiniausių reikalavimų darbuotojų judumui tarp valstybių narių didinti gerinant teisių į papildomą pensiją įgijimą ir išsaugojimą, https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/50/oj.

[7] https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/50/oj

[8] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/NIM/?uri=CELEX:32014L0050&qid=1562160328388

Rengiant šią ataskaitą remtasi pagal direktyvos 9 straipsnį valstybių narių pateikta informacija apie direktyvos taikymą. Komisija taip pat naudojosi savo Judumo ES viduje teisės ekspertų tinklo surinkta informacija[9]. Komisija taip pat konsultavosi su Laisvo darbuotojų judėjimo patariamojo komiteto nariais[10], jiems išsiųsdama išsamų klausimyną[11] (toliau – klausimynas), o vėliau – ataskaitos projektą. Be to, Komisija paprašė Techninio laisvo darbuotojų judėjimo komiteto narių[12] pateikti paaiškinimų dėl perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių.

2. PERKĖLIMO Į NACIONALINĘ TEISĘ PROCESAS

Pagal direktyvos 8 straipsnį valstybės narės direktyvą į nacionalinę teisę turėjo perkelti iki 2018 m. gegužės 21 d.

Siekiant padėti valstybėms narėms perkelti direktyvą į nacionalinę teisę ir ją įgyvendinti, ji buvo aptarta keliuose pirmiau minėtų komitetų posėdžiuose 2016–2018 m.

Tačiau iki perkėlimo į nacionalinę teisę termino tik 10 valstybių narių pranešė apie perkėlimo priemones ir nurodė, kad direktyvą visiškai perkėlė į nacionalinę teisę[13].

2018 m. liepos mėn. Komisija pradėjo pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš dešimt valstybių narių[14], kurios tuo metu dar nebuvo pranešusios apie visišką direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę. 2019 m. sausio mėn. Komisija tęsė pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš keturias valstybes nares[15]. Galiausiai, iki 2019 m. rugsėjo mėn. visos valstybės narės pranešė apie visišką perkėlimą į nacionalinę teisę. Todėl pažeidimo nagrinėjimo procedūros buvo nutrauktos.

Šiuo metu Komisija, siekdama užtikrinti, kad direktyva būtų tinkamai perkelta, baigia rengti nacionalinių priemonių atitikties analizę. Atlikdama atitikties patikrinimą, ji palaiko ryšius su valstybėmis narėmis šioje ataskaitoje nurodytais klausimais.

3. DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMAS

Kalbant apie direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę būdą, pagal direktyvos 8 straipsnio 1 dalį valstybės narės galėjo arba tiesiogiai perkelti direktyvos nuostatas į nacionalinius įstatymus ir kitus teisės aktus, arba užtikrinti, kad socialiniai partneriai susitarimu priimtų reikiamas nuostatas. Jei direktyva į nacionalinę teisę buvo perkelta kolektyviniais susitarimais, valstybė narė atitinkamomis teisinėmis ir administracinėmis nuostatomis turėjo užtikrinti, kad visiems darbuotojams būtų suteikta direktyvoje numatyta visapusiška apsauga. Perkėlimo akte arba oficialaus paskelbimo dokumente turėjo būti pateikta nuoroda į direktyvą.

---

[9] https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=lt&catId=1098.

[10] Pagal Reglamento (ES) Nr. 492/2011 21 straipsnį įsteigtas komitetas.

[11] Klausimynu pirmiausia siekta išsiaiškinti kai kuriuos perkėlimo klausimus ir gauti informacijos apie praktinį direktyvos taikymą. Atsakymus pateikė 23 valstybių narių vyriausybės ir 8 socialiniai partneriai (profesinių sąjungų organizacijos ir darbdavių organizacijos) (iki 2020 m. sausio mėn. pabaigos).

[12] Pagal Reglamento (ES) Nr. 492/2011 29 straipsnį įsteigtas komitetas.

[13] DE, EE, FI, HR, HU, LV, LT, SK, SI ir SE.

[14] Oficialūs pranešimai išsiųsti CZ, CY, EL, ES, FR, IE, LU, NL, AT ir RO.

[15] Pagrįstos nuomonės išsiųstos CY, IE, FR ir RO.

Visos valstybės narės direktyvą perkėlė teisės aktais. Trys valstybės narės[16] laikėsi nuomonės, kad jų galiojantys teisės aktai visiškai atitiko direktyvos nuostatas. Nė viena valstybė narė nenurodė, kad direktyvos nuostatos būtų buvusios įgyvendinamos sudarant kolektyvinius susitarimus.
Daugumoje valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse daroma nuoroda į direktyvą. Vienoje valstybėje narėje[17] nuoroda į direktyvą buvo pateikta vyriausybės pasiūlyme dėl teisės akto. Tose valstybėse narėse, kurių ankstesni teisės aktai buvo laikomi pakankami, kad direktyva būtų visiškai įgyvendinta, nebuvo pateikta jokių nuorodų į direktyvą.

3.1 Taikymo laikotarpis

Kalbant apie taikymo laikotarpį, direktyva taikoma tik darbo laikotarpiams po jos perkėlimo į nacionalinę teisę termino[18], t. y. 2018 m. gegužės 21 d. Taigi, valstybės narės privalėjo užtikrinti, kad net jei direktyvą baigta perkelta į jų nacionalinę teisę tik po 2018 m. gegužės 21 d., teisės aktai turėtų būti taikomi atgaline data visiems darbo laikotarpiams po 2018 m. gegužės 21 d.

Dauguma šalių šios taisyklės laikėsi, išskyrus kelias šalis[19]: Lenkijoje įstatymas, kuriuo perkeliama direktyva, įsigaliojo vėliau (2018 m. birželio 7 d.), tačiau jis netaikomas atgaline data. Švedijoje iš esmės buvo laikomasi taikymo laikotarpio reikalavimų, tačiau apskaičiuojant maitintojo netekusių asmenų atidėtas pensijas atsižvelgiama tik į teises po 2018 m. birželio 1 d. Prancūzijoje įstatymas, kuriuo perkeliama direktyva, įsigaliojo 2019 m. liepos 5 d., tačiau jis netaikomas atgaline data. Jis nuo 2019 m. liepos 5 d. taikomas sistemoms, sukurtoms po 2019 m. liepos 5 d., o iki tos datos sukurtų sistemų atžvilgiu perkėlimo į nacionalinę teisę nuostatos, taikomos tik teisėms, atitinkančioms darbo laikotarpius po 2020 m. sausio 1 d. Rumunijos įstatymas, kuriuo perkeliama direktyva, priimtas 2019 m. liepos 8 d. ir netaikomas atgaline data.

3.2 Subjektinė taikymo sritis

Direktyva taikoma tik darbuotojams, o ne savarankiškai dirbantiems asmenims (žr. 1 straipsnį ir 3 straipsnio b punktą), priešingai nei Direktyva 98/49/EB, kuri taikoma abiejų kategorijų asmenims.

Kadangi direktyvoje nustatyti tik būtiniausi reikalavimai[20], valstybės narės gali direktyvoje numatytą apsaugą taikyti ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Daugiau kaip pusė valstybių narių[21] nusprendė direktyvoje numatytą apsaugą taikyti ir savarankiškai dirbantiems asmenims.

3.3 Teritorinė taikymo sritis

Direktyvos 2 straipsnio 5 punkte paaiškinta, kad direktyvos nuostatos netaikomos darbuotojų, judančių vienoje valstybėje narėje, teisių į papildomą pensiją įgijimui ir

[16] SI, LV ir UK.

[17] FI.

[18] Direktyvos 2 straipsnio 4 dalis.

[19] FR, SE, PL ir RO.

[20] Žr. Direktyvos 2014/50/ES 7 straipsnio 1 dalį ir 28 konstatuojamąją dalį.

[21] CZ, DE, EL, FI, HU, IT, LT, LU, MT, PT, SK, UK, HR ir SI, taip pat iš dalies PL ir EE.

išsaugojimui. Tačiau pagal direktyvos 6 konstatuojamąją dalį valstybės narės gali svarstyti galimybę pasinaudoti nacionaline kompetencija išplėsti pagal šią direktyvą taikomų taisyklių taikymo sritį ir į ją įtraukti sistemos dalyvius, kurie keičia darbovietes vienoje valstybėje narėje.

Pusė valstybių narių nusprendė atitinkamai išplėsti pagal šią direktyvą taikomų taisyklių taikymo sritį ir taip pat įtraukti vidaus atvejus[22]. Šios šalys taiko įvairius metodus: kai kurios šalys nurodė, kad teisės aktai taip pat taikomi vien vidaus atvejams, kitos šalys tai padarė netiesiogiai, nes jų nacionalinės teisės aktuose neskiriami nacionaliniai ir tarpvalstybiniai atvejai[23], o kai kurios šalys nusprendė taikyti panašias taisykles vidaus atvejams[24].

3.4 Materialinė taikymo sritis

Europos Komisijos ir Socialinės apsaugos komiteto pensijų adekvatumo ataskaitoje[25] išskiriamos šios papildomų pensijų sistemų rūšys ir jos gali būti laikomos bendra orientacine sistema:

papildomos pensijų sistemos:

- **profesinių pensijų sistemos** – su darbo santykiais ar profesine veikla susijusios sistemos. Jas gali bendrai sukurti vienas ar keli darbdaviai, pramonės asociacijos ar socialiniai partneriai;
- **asmeninės pensijų sistemos** grindžiamos individualia santaupų turėtojo ir finansinių paslaugų teikėjo pensijų kaupimo sutartimi. Kartais darbdavys gali mokėti įmokas į darbuotojo asmeninę pensijų sistemą.

Remiantis direktyvoje pateikta papildomų pensijų sistemų apibrėžtimi, į direktyvos taikymo sritį patenka tik profesinių pensijų sistemos.

Direktyvos 2 straipsnyje kartu su 3 straipsniu apibrėžiama direktyvos materialinė taikymo sritis. 2 straipsnyje nurodyta, kad direktyva taikoma papildomoms pensijų sistemoms, išskyrus joje išsamiai išvardytas ar nurodytas sistemas[26].

3 straipsnio b punkte apibrėžiama papildomos pensijų sistemos sąvoka. Direktyvoje papildoma pensijų sistema apibrėžiama kaip „pagal nacionalinę teisę ir praktiką sukurta bei su darbo santykiais susieta profesinių su amžiumi siejamų pensijų sistema, skirta darbuotojams suteikti papildomas pensijas“. 11 konstatuojamojoje dalyje papildomai

[22] BE, DE, EE, EL, ES, FR, HU, IT, LT, LU, MT, PT, SE, SI ir SK.

[23] AT, BE, LV ir PL.

[24] Pvz., EE.

[25] https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=lt&pubId=8084&furtherPubs=yes

[26] Tai: 1) papildomos pensijų sistemos, kurioms taikomas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004; 2) papildomos pensijų sistemos, kurios šios direktyvos įsigaliojimo dieną jau yra baigusios naujų aktyvių dalyvių priėmimą ir jų daugiau nebepriima; 3) papildomos pensijų sistemos, kurioms taikomos priemonės, apimančios nacionalinės teisės aktais įsteigtų administracinių įstaigų arba teisminių institucijų įsikišimą, ir kurios skirtos tų sistemų finansinei būklei išsaugoti ar atkurti, įskaitant likvidavimo procedūrą; 4) nemokumo garantijų sistemos, kompensavimo sistemos ir nacionaliniai pensijų rezervų fondai; 5) vienkartinės darbdavio išmokos darbuotojui, pasibaigus to darbuotojo darbo santykiams, kai tai nėra susiję su pensijos skyrimu; 6) neįgalumo išmokos ir išmokos netekus maitintojo, susijusios su papildomomis pensijų sistemomis, išskyrus specifines Direktyvos 2014/50/ES 5 ir 6 straipsnių nuostatas, susijusias su išmokomis netekus maitintojo.

paaiškinama, kad „ši direktyva turėtų būti taikoma visoms pagal nacionalinę teisę ir praktiką sukurtoms papildomoms pensijų sistemoms, pagal kurias darbuotojams suteikiama papildoma pensija, pavyzdžiui, kolektyvinio draudimo sutartims, einamųjų įmokų pensijų sistemoms, dėl kurių susitaria viena ar daugiau ekonomikos šakų arba sektorių, investicinėms pensijų kaupimo sistemoms arba atidėjiniais užtikrintiems įsipareigojimams mokėti pensiją, arba kolektyviniams susitarimams ar kitiems panašiems susitarimams“.

14 konstatuojamojoje dalyje papildomai paaiškinama, kad „ši direktyva turėtų būti taikoma tik toms papildomoms darbo santykiais grindžiamoms pensijų sistemoms, kuriose teisė į pensiją susieta su reikalavimo sulaukti pensinio amžiaus arba kitų reikalavimų, nustatytų sistemoje arba nacionalinės teisės aktuose, įvykdymu.“ Direktyva netaikoma individualiems pensijų susitarimams, jei tai nėra darbo santykiais grindžiami susitarimai. Taigi individualūs pensijų susitarimai, nesusiję su darbu, nepatenka į direktyvos taikymo sritį.

Valstybinės pensijos nėra susijusios su darbo santykiais ir joms turėtų būti taikomas Reglamentas (EB) Nr. 883/2004. Todėl jos neturėtų patekti į direktyvos taikymo sritį.

Atsižvelgiant į perkėlimo į nacionalinę teisę priemones, galima daryti išvadą, kad visų valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės apima direktyvos taikymo sritį. Daugumos valstybių narių[27] teisės aktai taikomi visoms 3 straipsnyje apibrėžtoms papildomoms (profesinių) pensijų sistemoms, kurioms netaikomos 2 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytos išimtys. Kai kurios valstybės narės savo teisės aktuose nenurodė taikymo srities. Tačiau iš tų teisės akto formuluočių galima daryti išvadą, kad laikomasi materialinės direktyvos taikymo srities taisyklių[28].

3.5 Teisių į pensiją įgijimą reglamentuojančios sąlygos

Reikalavimas, susijęs su mobiliųjų darbuotojų teisių įgijimo pagal papildomas pensijų sistemas sąlygomis, yra vienas svarbiausių direktyvos aspektų.

Dėl to, kad kai kuriose papildomose pensijų sistemose teisės į pensiją gali būti prarastos, jei darbuotojo darbo santykiai pasibaigia anksčiau, nei jis yra išbuvęs sistemos dalyviu tam tikrą minimalų laikotarpį (teisių įgijimo laikotarpis) arba anksčiau, nei jis yra sulaukęs minimalaus amžiaus (teisių įgijimo amžius), gali būti užkirstas kelias tarp valstybių narių judantiems darbuotojams įgyti teises į pakankamą pensiją. Ilgo laikotarpio reikalavimas, kad būtų galima tapti pensijų sistemos dalyviu (laukimo laikotarpis), gali turėti panašų poveikį. Todėl ES teisės aktų leidėjai nusprendė nustatyti tam tikrus apribojimus, kad būtų pašalintos šios darbuotojų judėjimo laisvės kliūtys.

Pagal direktyvos 4 straipsnio 1 dalį laukimo laikotarpis ir teisių įgijimo laikotarpis kartu sudėjus negali būti ilgesnis kaip 3 metai. Todėl teisės į pensiją neatšaukiamai įgyjamos ne vėliau kaip po trejų darbo santykių metų.

Papildomose pensijų sistemose neleidžiama nustatyti didesnio nei 21 metų minimalaus teisių į pensiją įgijimo amžiaus. Kita vertus, kaip paaiškinta 17 konstatuojamojoje dalyje,

[27] BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EL, ES, FI, FR, IE, HU, IT, LT, LU, LV, MT, NL, PL, RO, SE, SK, UK.

[28] Tai taikoma EE, HR ir SI.

direktyvoje nenustatytas minimalus dalyvavimo papildomoje pensijų sistemoje amžius, nes nenustatyta, kad toks amžiaus apribojimas būtų kliūtis laisvam darbuotojų judėjimui.

Remiantis nustatytais faktais, dėl šių naujų būtinųjų reikalavimų pasikeitė atitinkamos nacionaliniu lygmeniu nustatytos ribos, nes kai kuriose šalyse laukimo ir (arba) teisių įgijimo laikotarpis buvo ilgesnis, o teisių įgijimo amžius buvo didesnis, nei nustatyta pagal naujus direktyvos reikalavimus.

Tik kelios valstybės narės neleidžia taikyti jokių laukimo ar teisių įgijimo laikotarpių ar teisių įgijimo amžiaus. Priėmus direktyvą, viena valstybė narė (Belgija) nusprendė sustiprinti darbuotojų teises labiau, nei nustatyta direktyvoje, ir panaikino galimybę nustatyti laukimo ir teisių įgijimo laikotarpį bei teisių įgijimo amžių.

Laukimo laikotarpis

Direktyvoje nustatytą trejų metų laikotarpį taiko 16 valstybių narių (AT, CY, CZ, DK, EE, FR, EL, ES, FI, HU, LU, MT, PL, PT, RO, SE), 6 valstybės narės taiko gerokai trumpesnį laukimo laikotarpį: BG (6 mėnesiai), IE (1 metai), LT (1 metai), SI (1 metai), SK (1 metai), UK (trys mėnesiai), o 5 valstybėse narėse nenumatyta galimybė taikyti laukimo laikotarpį (HR, BE, DE, IT, NL). Viena valstybė narė (AT) yra numačiusi ketverių metų laukimo laikotarpį konkrečios kategorijos darbuotojams (laikiniesiems darbuotojams). Kita valstybė narė (LV) nėra numačiusi jokios taisyklės dėl laukimo laikotarpio, o remiantis teisės aktais, apie kuriuos pranešė Latvijos valdžios institucijos, negalima daryti išvados, kad toks laikotarpis neleidžiamas. Iš tiesų, iš teisės aktų atrodo, kad laukimo laikotarpis gali būti nustatytas kiekviename pensijų plane, taigi jis gali viršyti trejų metų terminą. Panašu, kad tokios AT ir LV nuostatos neatitinka direktyvos nuostatų.

Teisių įgijimo laikotarpis

Direktyvoje nustatytą trejų metų laikotarpį taiko 16 valstybių narių (AT, CY, CZ, DE, DK, EL[29], ES, FI, FR, HU, IT, LU, MT, PT, RO, SE), 3 valstybės narės taiko gerokai trumpesnį laukimo laikotarpį: IE (2 metai), LT (2 metai), UK (2 metai), o 8 valstybėse narėse nenumatyta galimybė taikyti teisių įgijimo laikotarpį (HR, BE, BG, EE, NL, PL, SI, SK). Vėlgi, viena valstybė narė (LV) nėra numačiusi jokios taisyklės dėl teisių įgijimo laikotarpio. Kadangi negalima daryti išvados, kad toks laikotarpis neleidžiamas, teisės aktai gali neatitikti direktyvos nuostatų.

2001 m. Vokietijoje teisių įgijimo laikotarpiai jau buvo sutrumpinti nuo dešimties iki penkerių metų, o 30 metų teisių įgijimo amžius sumažintas. Direktyvą perkėlus į nacionalinę teisę nuo 2018 m. pradžios tam, kad darbuotojų išlaikytų savo teises į profesinę pensiją, jie turi būti įdarbinti darbdavio tik trejus metus ir būti sulaukę 21 metų. Tai teigiamas pokytis, susijęs su darbuotojų teisėmis gauti papildomą pensiją.

Laukimo ir teisių įgijimo laikotarpių derinimas

[29] Graikijoje teisių į pensiją įgijimo profesinio draudimo fonduose laikotarpis nenumatytas.

Visos valstybės narės, išskyrus dvi[30], laikosi bendro trejų metų laukimo ir teisių įgijimo laikotarpių termino. Tos valstybės narės, kurios leidžia taikyti ir laukimo, ir teisių įgijimo laikotarpį (jei juos taikant kartu gali būti viršijama maksimali trejų metų riba), savo teisės aktuose yra aiškiai nustačiusios maksimalią trejų metų ribą, kuri taikoma, kai šie laikotarpiai sudedami kartu (pvz., CY, CZ, DK, EL, ES, FI, FR, HU, LU, MT, PT, SE, SI, RO).

Kitose valstybėse narėse ši taisyklė gali būti laikoma netiesiogine, nes viena iš sąlygų yra leidžiama, o kita – ne, arba sudėjus šiuos du laikotarpius, jie negali trukti ilgiau kaip trejus metus (pvz., BG, EE, IE, LT, SK, UK).

Teisių įgijimo amžius

Didelė valstybių narių grupė (16) leidžia papildomų pensijų sistemų paslaugų teikėjams nustatyti teisių įgijimo amžių: 21 metai (CY, CZ, DE, DK, EE, EL, ES, FI, FR, LT, LU, MT NL, PT, RO ir SE). Viena valstybė narė (BG) yra numačiusi daug trumpesnį – 16 metų – teisių įgijimo amžių. Keliose šalyse (9) neleidžiama nustatyti minimalaus amžiaus, nuo kurio įgyjamos teisės į pensiją (IE, IT, PL, SI, SK, UK, HR, HU ir BE). Dar dviejų šalių (AT ir LV) teisės aktuose nėra nuostatų dėl teisių įgijimo amžiaus, todėl kyla klausimas, ar vis dar leidžiama nustatyti teisių įgijimo amžių ir, jei taip, kokį.

Apibendrinant galima teigti, kad didžioji dauguma valstybių narių teisingai perkėlė direktyvoje nustatytus būtiniausius teisių į papildomą pensiją įgijimo reikalavimus.

Atrodo, kad vienos valstybės narės (LV) perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse nėra aiškiai numatyti ilgiausi laukimo ir teisių įgijimo laikotarpiai ir nėra taisyklės dėl teisių įgijimo amžiaus, o tai reiškia, kad jie galėtų būti nustatyti kiekviename pensijų plane arba darbo sutartyje. Tai galėtų reikšti, kad praktiškai papildomų pensijų sistemų paslaugų teikėjai galėtų nustatyti direktyvos neatitinkančias sąlygas. Atrodo, kad vienoje valstybėje narėje (AT) vienai konkrečiai darbuotojų kategorijai numatytas ketverių metų laukimo laikotarpis.

Teisė į įmokų grąžinimą

Siekiant apsaugoti iš darbo išeinančio darbuotojo finansines teises, jei jis dar nėra įgijęs teisių į pensiją per nustatytą teisių įgijimo laikotarpį, direktyvos 4 straipsnio 1 dalies c punkte nustatyta iš darbo išeinančio darbuotojo teisė į susimokėtų arba jo vardu sumokėtų įmokų grąžinimą. Taigi, darbuotojų susimokėtos įmokos ir darbdavio jų vardu sumokėtos įmokos niekada negali būti prarastos, jei iš darbo išeinantys darbuotojai išeina iš pensijų sistemos prieš įgydami savo teises.

Dauguma valstybių narių šią įmokų grąžinimo taisyklę tinkamai perkėlė į nacionalinę teisę. Kai kurios valstybės narės nemanė, kad būtina perkelti šią taisyklę į savo nacionalinės teisės aktus, nes, nesant teisių įgijimo laikotarpio, iš darbo išeinantys darbuotojai iš karto įgyją teisę į įmokas. Vis dėlto viena valstybė narė neperkėlė įmokų grąžinimo taisyklės į nacionalinę teisę, nors teisė į įmokas nėra įgyjama iš karto (LV).

Kalbant apie 4 straipsnio 2 dalyje numatytą galimybę leisti socialiniams partneriams kolektyviniu susitarimu nustatyti palankesnes taisykles dėl laukimo ar teisių įgijimo

[30] LV, AT laikinųjų darbuotojų atžvilgiu.

laikotarpių arba teisių įgijimo amžiaus, palyginti su 4 straipsnyje numatytomis taisyklėms, tokią galimybę numatė pusė valstybių narių[31].

3.6 Atidėtų teisių į pensiją išsaugojimas (5 straipsnis)

Atidėtų teisių į pensiją išsaugojimas pagal šią direktyvą skiriasi nuo teisių išsaugojimo pagal Direktyvos 98/49/EB 4 straipsnį. Viena vertus, Direktyvoje 98/49/EB nustatytas principas, kad iš sistemos išeinantiems nariams, kurie persikelia į kitą valstybę narę, turėtų būti taikomos tokios pačios sąlygos kaip ir iš sistemos išeinantiems nariams, kurie lieka toje pačioje valstybėje narėje. Kita vertus, Direktyvoje 2014/50/ES nustatyta iš sistemos išeinančių darbuotojų, kurie persikelia į kitą valstybę narę, teisė išsaugoti jų įgytas atidėtas teises lygiavertėmis sąlygomis su aktyviais sistemos dalyviais.

Pagrindinis principas yra tas, kad iš darbo išeinantys darbuotojai, kurie naudodamiesi darbuotojų judėjimo laisve išeina iš sistemos, neturėtų būti baudžiami ir, atsižvelgiant į jų įgytas teises, jiems turėtų būti taikomos vienodos sąlygos kaip ir aktyviems sistemos dalyviams. Iš darbo išeinantys darbuotojai turi teisę išlaikyti atidėtas teises į pensiją buvusio darbdavio pensijų sistemoje. Teisių išsaugojimas gali skirtis atsižvelgiant į pensijų sistemos pobūdį, pvz., indeksuojant arba gaunant kapitalo grąžą. Kai kurios taisyklės tinkamesnės fiksuotų išmokų sistemoms, o kitos – fiksuotų įmokų sistemoms[32]. Be to, direktyvoje nustatyta, kad pradinė šių teisių vertė apskaičiuojama tuo momentu, kai nutraukiami iš darbo išeinančio darbuotojo darbo santykiai.

Visos valstybės narės laikosi bendrosios atidėtų teisių į pensiją išsaugojimo taisyklės, nes jos visos taiko priemones, kuriomis užtikrinama, kad iš darbo išeinančio darbuotojo įgytos teisės į pensiją galėtų likti papildomoje pensijų sistemoje, kurioje jos įgytos.

Visos valstybės yra nustačiusios taisykles, kuriomis užtikrinama, kad iš darbo išeinančių darbuotojų ir maitintojo netekusių asmenų atidėtoms teisėms į pensiją būtų taikomos tokios pačios sąlygos kaip ir aktyvių sistemos dalyvių teisių vertei arba kitos vienodos sąlygos pagal direktyvos 5 straipsnio 2 dalį.

Galimybė leisti išmokėti įgytas teises kaip kapitalo sumą

Siekiant sumažinti mažos vertės atidėtų teisių į pensiją valdymo išlaidas, 5 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad valstybės narės gali leisti papildomose pensijų sistemose nesaugoti iš darbo išeinančio darbuotojo įgytų teisių, o iš darbo išeinančiam darbuotojui išmokėti kapitalo sumą, kuri būtų lygiavertė įgytų teisių į pensiją vertei. Tačiau tai įmanoma tik gavus informuoto darbuotojo sutikimą ir tik jei įgytų teisių į pensiją vertė neviršija valstybės narės nustatytos ribos.

Dauguma valstybių narių šia galimybe nepasinaudojo. Valstybių narių[33], kurios

[31] CZ, DE, DK, ES, FI, HR, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SK ir SI.

[32] Fiksuotų išmokų sistemos – sistemos, pagal kurias išmoka daugiausia priklauso nuo darbo stažo metų ir atlyginimo, o investavimo riziką prisiima darbdavys; fiksuotų įmokų sistemos – sistemos, pagal kurias būsima išmoka daugiausia priklauso nuo sukauptos sutaupyto kapitalo vertės, o investavimo rizika tenka sistemos dalyviui.

[33] AT, CY, DE, DK, EL, FI, IT, LU, PT, SE, o kai kurios šalys, be bendrosios išsaugojimo taisyklės, leidžia atlikti vienkartinių išmokų mokėjimus (pvz., HR, SI ir UK) .

pasinaudojo galimybe taikyti šią išsaugojimo taisyklių išimtį, nacionalinės viršutinės ribos labai skiriasi – nuo maždaug 2 000 EUR Graikijoje iki 12 600 EUR Austrijoje[34].

3.7 Informavimo reikalavimai

6 straipsnyje nustatyta valstybių narių pareiga užtikrinti, kad aktyvūs sistemos dalyviai ir būsimi pensijos gavėjai, kurie naudojasi ar ketina naudotis laisvo judėjimo teise, taip pat maitintojo netekę naudos gavėjai galėtų paprašę gauti tinkamą informaciją apie savo teises į papildomą pensiją. Kai kurios iš šių informavimo pareigų jau nustatytos Direktyvos 98/49/EB 7 straipsnyje. Direktyvos 6 straipsnio 5 dalyje nurodomi papildomi informavimo reikalavimai pagal Direktyvą 2003/41/EB, kuri panaikinta nauja redakcija išdėstyta Direktyva 2016/2341/ES[35]. Todėl ši nuoroda turėtų būti suprantama kaip nuoroda į Direktyvoje 2016/2341/ES nustatytus informavimo reikalavimus.

Direktyvoje nustatyti skirtingi būtiniausi informavimo standartai aktyviems sistemos dalyviams ir būsimiems pensijos gavėjams. Aktyvūs sistemos dalyviai turi teisę gauti informaciją apie darbo santykių nutraukimo pasekmes jų teisėms į papildomą pensiją[36]. Būsimi pensijos gavėjai ir maitintojo netekę naudos gavėjai, gaunantys maitintojo netekimo išmokas, turi teisę gauti informaciją apie jų atidėtų teisių į pensiją vertę arba jų vertės įvertinimą ir sąlygas, reglamentuojančias atidėtų teisių į pensiją vertinimą.

Ši informacija pateikus prašymą turi būti pateikta aiškiai, raštu ir suteikiama per pagrįstą laikotarpį. Valstybės narės gali leisti pensijų sistemoms tokią informaciją teikti ne dažniau kaip vieną kartą per metus.

Pagal direktyvą prašoma informacija turi būti suteikiama per pagrįstą laikotarpį. Nors daugelis valstybių narių nenustatė informacijos pateikimo termino, dalis valstybių narių nustatė konkretų laikotarpį – septynių dienų (BG), dešimt dienų (ES), penkiolikos dienų (SI), vieno mėnesio (UK), dviejų mėnesių (IE) ir šešiasdešimt dienų (PT). Kitos valstybės narės remiasi tokiomis teisinėmis sąvokomis kaip „pagrįstas laikotarpis“ (BE, CY, DE, DK, EE, EL, FI, SE) arba prievole teikti informaciją „nepagrįstai nedelsiant“ (CZ), „laiku“ (NL) arba „nedelsiant“ (PL).
Daug valstybių narių pasinaudojo galimybe asmens prašymu informaciją teikti tik kartą per metus[37], tačiau daug kitų valstybių narių to nepadarė[38].

---

[34] Šalyse, kuriose ribos nustatytos absoliučiomis sumomis, padėtis yra tokia: AT (12 600 EUR), CY (3 000 EUR), DE (30,45 EUR mėnesinės pensijos riba arba 3 654 EUR kapitalo sumos riba), DK (apie 2 900 EUR), EL (nuo 2020 m. 2 000 EUR suma, kuri bus kasmet koreguojama), FI (70 EUR mėnesinė riba). Šalyse, kuriose nustatytos santykinės ribos, padėtis taip pat skiriasi: LU (tris kartus didesnė už nekvalifikuotų darbuotojų mėnesinį minimalų socialinį darbo užmokestį – 2019 m. buvo 6 213,30 EUR), SE (vienos kainos bazinė suma – 2019 m. buvo maždaug 4 347 EUR).

[35] 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2341 dėl profesinių pensijų įstaigų (PPĮ) veiklos ir priežiūros,

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2341

[36] Visų pirma turi būti suteikiama informacija apie: a) sąlygas, reglamentuojančias teisių į papildomą pensiją įgijimą, ir jų pasekmes nutraukus darbo santykius; b) įgytų teisių į pensiją vertę arba įvertinimą (jis turi būti atliktas ne anksčiau kaip prieš 12 mėnesių iki prašymo dienos) ir c) sąlygas, reglamentuojančias būsimą atidėtų teisių į pensiją vertinimą. Kai pagal sistemą suteikiama galimybė iš anksto pasinaudoti įgytomis teisėmis į pensiją išmokant kapitalo sumą (pvz., leidžiamą pagal Direktyvos 5 straipsnio 3 dalį), suteikiama informacija taip pat apima rašytinį pareiškimą, kad narys turėtų apsvarstyti galimybę pasikonsultuoti dėl tos kapitalo sumos investavimo būsimai pensijai.

[37] AT, BE tik iš dalies, nes savo pensijos sekimo paslauga galima naudotis bet kuriuo metu, CY, CZ, DK, EL, FI, FR, HR, IE, IT, SE.

Daugelyje valstybių narių informaciją galima teikti elektroninėmis priemonėmis[39]. Keliose valstybėse narėse tai nėra nei reikalaujama, nei draudžiama[40], o keliose kitose valstybėse narėse tokia galimybė nenumatyta[41].

Belgijoje veikia vyriausybės duomenų bazė „Mano pensija, mano papildoma pensija“. Todėl visos pensijų įstaigos – tiek draudimo, tiek pensijų fondai – į šią duomenų bazę kasmet turi įtraukti visas sukauptas apdraustųjų asmenų teises į pensiją. Taigi, visi piliečiai gali rasti visą informaciją apie Belgijoje sukauptas savo teises. Belgija kartu su partneriais iš kitų ES šalių dalyvauja bandomajame projekte, kuriuo siekiama sukurti Europos pensijų sekimo paslaugą, kuri leistų nariams sekti įvairiose valstybėse narėse per savo karjerą įgytas teises į pensiją ir pensijų sistemas.

Be informacijos, kuri turi būti teikiama pagal direktyvą, nuo 2019 m. sausio mėn. turi būti teikiama papildoma informacija pagal Direktyvą 2016/2341/ES dėl profesinių pensijų įstaigų (PPĮ) veiklos ir priežiūros[42]. Todėl tų papildomų pensijų sistemų, kurias teikia profesinių pensijų skyrimo įstaigos ir kurioms dėl to taikoma Direktyva 2016/2341/ES, atveju valstybių narių informacijos teikimo reikalavimai dabar viršija Direktyvoje 2014/50/ES nustatytus informavimo reikalavimus. Pavyzdžiui, pagal Direktyvą 2016/2341/ES dar prieš sudarant dalyvio sutartį, papildomos pensijos teikėjas šiuo metu privalo potencialiam dalyviui (galimam nariui) pateikti visą susijusią informaciją.

Todėl aktyviems dalyviams, būsimiems pensijos gavėjams ir perspektyviems nariams apskritai teikiama išsami informacija apie teises į papildomą pensiją.

3.8 Teisių į pensiją perkėlimas

Direktyvoje nenumatomas įgytų teisių į pensiją perkėlimas. Vis dėlto, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas darbuotojams judėti tarp valstybių narių, 24 konstatuojamojoje dalyje valstybės narės raginamos suteikti kuo daugiau galimybių perkelti įgytas teises į pensiją, visų pirma nustatant naujas papildomų pensijų sistemas. Daugiau kaip pusė valstybių narių ėmėsi priemonių, susijusių su įgytų teisių į pensiją arba vertės perkeliamumu[43]. Kai kurios iš šių valstybių narių nustatė tam tikras perkeliamumo

[38] BG, DE, EE, ES, IT, HU, LU, LV, PT, SI, SK ir LT.

[39] AT, BE, BG, DE, DK, EE, HU, IE, IT, LV, NL, PL, SE, SI, SK, UK ir iš dalies FI. Rumunijoje informacija elektroniniu būdu gali būti teikiama tik kaip papildoma ryšio priemonė ir nepakeičia privalomo spausdinto formato.

[40] CY, EL, LU, MT.

[41] CZ, ES, FR, LT, PT.

[42] 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2341 dėl profesinių pensijų įstaigų (PPĮ) veiklos ir priežiūros,

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2341

[43] AT, BE, DE, EL, ES, IE, HU, LU, LV, NL, PL, PT, RO, SI, SK, UK.

sąlygas ir apribojimus, dėl kurių gali atsirasti didelių kliūčių praktiškai perkelti atitinkamas teises tarp valstybių narių[44].

> Austrijoje galima perkelti įgytas teises į pensiją ir Austrijos teisės aktuose numatyta įvairių galimybių. Jei darbuotojas visam laikui perkeliamas dirbti į užsienį, jis gali perkelti įgytą sumą į užsienio pensijų įstaigą.
>
> Graikijoje asmenys, kurie keičia savo profesinę veiklą, gali perkelti įgytas teises į kitą profesinio draudimo fondą (veikiantį Graikijoje arba kitoje valstybėje narėje) arba nuspręsti toliau laikyti savo įgytas teises į pensiją pradiniame fonde ir išėję į pensiją gauti pensijos išmoką iš kiekvieno fondo. Tokie perkėlimai vykdomi praktiškai.

Tačiau yra ir valstybių narių, kuriose tokia galimybė apskritai nenumatyta[45].

Viena valstybė narė (LU) nurodė, kad dėl skirtingų mokesčių režimų dažnai kyla kliūčių darbuotojams perkelti teises į kitą valstybę narę, nes jie apmokestinami abiejose valstybėse narėse. Kita valstybė narė (SK) nurodė, kad nesant būtiniausių perkeliamumo taisyklių praktiškai labai sunku perkelti atidėtas teises į pensiją ir kad reikia naujų diskusijų dėl galimų būtinųjų taisyklių dėl teisių į pensiją perkeliamumo. Priešingai, vienas socialinis partneris (darbdavių atstovas) iš vienos valstybės narės (DE) išreiškė pasitenkinimą tuo, kad ES lygmeniu nėra bendrų perkeliamumo taisyklių, nes baiminasi, kad tai būtų labai sudėtinga.

4. DIREKTYVOS TAIKYMAS

Kalbant apie praktinį direktyvos taikymą, svarbu pažymėti, kad papildomų pensijų sistemų vaidmuo ir svarba valstybėse narėse labai skiriasi.

Europos Komisijos ir Socialinės apsaugos komiteto Pensijų adekvatumo ataskaitoje[46] nagrinėjamas papildomų (profesinių) pensijų sistemų vaidmuo ir svarba valstybių narių nacionalinėse pensijų sistemose.

Kaip primenama direktyvos 9 konstatuojamojoje dalyje, valstybės narės turi teisę organizuoti savo pensijų sistemas ir toliau yra visiškai atsakingos už tokių sistemų organizavimą. Perkeldamos direktyvą į nacionalinę teisę valstybės narės neprivalėjo priimti teisės aktų, kuriais būtų numatyta sukurti papildomų pensijų sistemas. Nacionalinės pensijų sistemos labai skiriasi.

Nors papildomos profesinių pensijų sistemos atlieka svarbų vaidmenį kai kurių valstybių narių nacionalinėse pensijų sistemose (pvz., NL, DK, UK, IE, SE) ir yra mažiau, bet vis tiek svarbios keliose valstybėse narėse (DE, FR BE), maždaug pusėje valstybių narių

[44] EIOPA, Teisių į profesinę pensiją individualaus perkėlimo gerosios praktikos galutinė ataskaita, https://www.eiopa.europa.eu/content/final-report-good-practices-individual-transfers-occupational-pension-rights_en

[45] CY, DK, EE, FI, FR, LT, MT, SE.

[46] 79 p. https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=lt&pubId=8084&furtherPubs=yes

papildomų pensijų sistemos netapo svarbia nacionalinės pensijų sistemos dalimi ir paprastai atlieka gana nereikšmingą vaidmenį.

Toliau pateikiamos išvados dėl pirminio praktinio direktyvos taikymo yra pagrįstos valstybių narių pagal 9 straipsnio 1 dalį pateikta informacija apie direktyvos taikymą ir valstybių narių bei socialinių partnerių atsakymais į Komisijos klausimyną apie tai, kaip taikoma direktyva. Komisija gavo atsiliepimų iš 23 valstybių narių[47] ir 8 socialinių partnerių[48].

Iš gautos informacijos galima daryti prielaidą, kad nė vienoje valstybėje narėje nebuvo jokių ginčų nacionaliniuose teismuose dėl nacionalinių nuostatų, kuriomis direktyva perkeliama į nacionalinę teisę.

Keliose valstybėse narėse papildomos pensijų sistemos paslaugų teikėjai turėjo iš dalies pakeisti savo taisykles, kad laikytųsi nacionalinės teisės aktų, kuriais įgyvendinama direktyva. Tai pasakytina, pavyzdžiui, apie Belgijos, Vokietijos, Liuksemburgo, Italijos ir Bulgarijos papildomų pensijų sistemas. Kitose šalyse, kuriose nuostatos dėl laukimo ir teisių įgijimo laikotarpių, taip pat dėl teisių įgijimo amžiaus jau buvo suderintos su direktyva iki jos priėmimo, nebuvo pastebėta jokio ypatingo poveikio papildomų pensijų sistemoms.

Pagal direktyvos 4 straipsnio 2 dalį valstybės narės turėjo teisę pasirinkti leisti socialiniams partneriams nustatyti kitokias palankesnes nuostatas dėl teisių įgijimo ar laukimo arba teisių įgijimo amžiaus, nei nustatytos 4 straipsnyje. Pusė valstybių narių neleidžia kolektyviniuose susitarimuose nustatyti kitokias nuostatas, nei nustatyta jų nacionalinės teisės aktuose. Tose valstybėse narėse, kuriose tokia galimybė suteikiama pagal nacionalinę teisę[49], nė viena valstybė narė nepateikė informacijos apie tokius kolektyvinius susitarimus, kuriuose iš tiesų būtų nustatytos kitokios palankesnės taisyklės. Praktiškai kolektyviniuose susitarimuose, jei jų yra, atkartojamos nacionalinės teisės nuostatos. Vienas socialinis partneris (iš DE) nurodė, kad žino apie vieną statybos pramonės kolektyvinį susitarimą, pagal kurį darbuotojams suteikiama palankesnė apsauga, nei nustatyta direktyvoje, nes teisės į papildomą pensiją įgyjamos iš karto ir nereikalaujama sulaukti teisių įgijimo amžiaus.

Remiantis klausimyno atsakymais, kai kuriose šalyse[50] direktyva turėjo teigiamą poveikį darbuotojų, iš savo šalies persikeliančių į kitą valstybę narę, teisių į papildomą pensiją įgijimui ir išsaugojimui. Taip buvo visų pirma tose valstybėse narėse, kuriose, siekiant laikytis direktyvos nuostatų, reikėjo įgyvendinti naujas griežtesnes taisykles.

Kalbant apie direktyvoje nustatytų naujų informavimo reikalavimų poveikį, direktyvos kartu su Direktyvos (ES) 2016/2341 reikalavimais poveikis buvo reikšmingas. Valstybės narės nustatė išsamias taisykles, atitinkančias direktyvos nuostatas dėl informavimo apie asmenų teises į papildomą pensiją reikalavimų. Šiuo metu gana sunku įvertinti, kokiu mastu direktyvos nuostatų įgyvendinimas padėjo didinti ES darbuotojų informuotumą apie jų teisių į papildomą pensiją išsaugojimą judumo ES viduje atveju. Tačiau dauguma suinteresuotųjų subjektų mano, kad ES darbuotojai dabar geriau žino savo teises.

[47] AT, BE, EE, LT, NL, IE, CZ, MT, DE, LU, HR, BG, IT, RO, PL, PT, SK, SE, SI, EL, DK, ES ir HU.

[48] Profesinių sąjungų IT, AT, BE ir NL, darbdavių atstovų iš AT, BE, EE ir NL.

[49] CZ, DE, DK, ES, FI, HR, MT, NL, PL, PT, RO, SE, SK ir SI.

[50] Pavyzdžiui, DE, IT arba LU.

Beveik visi suinteresuotieji subjektai nurodė, kad jie nenustatė jokių ypatingų sunkumų ES mobiliesiems darbuotojams naudojantis savo teisėmis pagal direktyvą.

Viena valstybė narė (HR) nurodė, kad taikant direktyvą ateityje gali kilti sunkumų. Kai kurios šios šalies pensijų bendrovės pažymėjo, kad nustatant faktus, susijusius su darbo santykių nutraukimu, gali prireikti paaiškinimo dėl darbo santykių nutraukimo patvirtinimo dokumentais (siekiant įrodyti persikėlimą).

Socialiniai partneriai vienoje valstybėje narėje (Belgijoje) – tiek profesinės sąjungos, tiek darbdavių atstovai – nurodė, kad galima tikėtis sunkumų dėl gerokai padidėjusios administracinės naštos. Tačiau atrodo, kad tai susiję su naujomis šalyje nustatytomis taisyklėmis, kurios yra griežtesnės už direktyvoje nustatytas taisykles. Šiomis taisyklėmis visiškai panaikinama galimybė nustatyti laukimo ir teisių įgijimo laikotarpius, taip pat teisių įgijimo amžių. Be to, pagal jas neleidžiama pensijų sistemoms išmokėti atidėtų išmokų gavėjams jų mažos vertės atidėtų teisių į pensiją kaip kapitalo sumos, todėl šios teisės turi būti laikomos sistemoje, kol asmuo išeis į pensiją. Vienos valstybės narės (AT) darbdavių atstovai nurodė, kad praktiškai sunku gauti būsimo pensijos gavėjo sutikimą išmokėti jo mažos vertės atidėtų teisių sumą kaip kapitalo sumą vien dėl to, kad šis klausimas sulaukia mažai susidomėjimo.

Kalbant apie bendrą direktyvos nuostatų poveikio vertinimą, kai kuriose šalyse pastebėtas tam tikras teigiamas poveikis dėl privalomų nacionalinės teisės aktų pakeitimų, o kitose šalyse didelio praktinio poveikio nenustatyta. Taip gali būti dėl to, kad teisių į papildomą pensiją įgijimo ir išsaugojimo standartai ir informavimo reikalavimai šiose šalyse jau iš esmės atitiko direktyvą iki jos priėmimo. Be to, kai kuriose šalyse papildomos profesinių pensijų sistemos taikomos labai maža apimtimi arba visai netaikomos[51]. Daug suinteresuotųjų šalių teigė, kad dar per anksti vertinti poveikį, nes taikymo laikotarpis labai trumpas ir neturima susijusių duomenų.

Be to, išvados dėl direktyvos taikymo turi būti aiškinamos atsargiai, nes kai kuriose šalyse direktyva perkelta tik neseniai. Pavyzdžiui, dviejose šalyse[52], kurių nacionalinėje pensijų sistemoje papildomų pensijų sistemoms tenka svarbus vaidmuo, teisės aktai į nacionalinę teisę visiškai perkelti tik 2019 m. vasarą.

5. IŠVADOS

Apskritai galima teigti, kad valstybės narės direktyvą į nacionalinę teisę perkėlė tinkamai.

Kalbant apie direktyvos taikymo sritį, nemažai valstybių narių numatė didesnę apsaugą, nei numatyta pagal direktyvą, ir apsaugą teikia ne tik darbuotojams, bet ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Daugelis valstybių narių taip pat yra įtraukusios darbuotojų judėjimo tik šalies viduje atvejus. Maždaug pusė valstybių narių yra nustačiusios įgytų teisių į pensiją perkeliamumo taisykles, o kai kurios valstybės narės taip pat yra nustačiusios platesnius, nei numatyta direktyvoje, informavimo reikalavimus.

[51] Pavyzdžiui, CZ, LT ir RO profesinių pensijų sistemų nėra, o HU, EE ir SK – jos labai retos.

[52] FR ir IE.

Kalbant apie atskirų direktyvos nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę, išnagrinėjus valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę priemones nustatyta tik labai nedaug perkėlimo į nacionalinę teisę problemų keliose valstybėse narėse. Tai visų pirma susiję su direktyvoje nustatytais būtiniausiais teisių į papildomą pensiją įgijimo reikalavimais, t. y. taisyklių, susijusių su laukimo ir teisių įgijimo laikotarpiais bei teisių įgijimo amžiumi, perkėlimu į nacionalinę teisę.

Išnagrinėjus valstybių narių ir suinteresuotųjų šalių atsakymus į klausimyną dėl direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę ir taikymo, paaiškėjo, kad kai kuriose valstybėse narėse reikėjo labai pakeisti anksčiau galiojusias taisykles. Kitose valstybėse narėse direktyvoje nustatytos teisės buvo pakankamai užtikrintos dar prieš perkeliant direktyvą į nacionalinę teisę.

Išnagrinėjus padėtį paaiškėjo, kad valstybės narės šia direktyva nesinaudojo, kad sumažintų teisių į papildomą pensiją įgijimo ir išsaugojimo standartus arba informavimo reikalavimus.

Iš atsakymų į klausimyno klausimus matyti, kad direktyva apskritai daro teigiamą poveikį visiems suinteresuotiesiems subjektams. Šioje išvadoje atsižvelgiama į tai, kad tuo metu, kai buvo priimta direktyva, valstybėse narėse vis dar buvo darbuotojų, kurie galėjo prarasti teises į papildomą pensiją, jei darbuotojo darbo santykiai pasibaigtų anksčiau, nei jis yra išbuvęs sistemos dalyviu tam tikrą minimalų laikotarpį (teisių įgijimo laikotarpis) arba anksčiau, nei jis yra sulaukęs minimalaus amžiaus (teisių įgijimo amžius). Vis dėlto direktyvos taisyklės turi labai skirtingą poveikį atskirose valstybėse narėse, nes kai kuriose valstybėse narėse teisės aktai jau derėjo su direktyvos nuostatomis, todėl poveikis nebuvo didelis.

Kalbant apie direktyvoje nustatytus informavimo reikalavimus, šios direktyvos kartu su Direktyvos (ES) 2016/2341 dėl profesinių pensijų įstaigų (PPĮ) veiklos ir priežiūros reikalavimais poveikis buvo reikšmingas. Šiuo metu sunku įvertinti ES darbuotojų informuotumo apie jų teises į papildomą pensiją lygį.

Vis dėlto akivaizdu, kad direktyvoje nustatyti būtiniausi reikalavimai, pavyzdžiui, susiję su teisių į papildomą pensiją įgijimu ir išsaugojimu, taip pat išsamesni informavimo reikalavimai, suteikė daugiau teisinio tikrumo ir galimybę darbuotojams būti labiau informuotiems apie savo teises į papildomą pensiją, kai jie persikelia (ketina persikelti) į užsienį. Todėl ji turėtų padėti sudaryti palankesnes sąlygas darbuotojams laisvai judėti ES.

Dėl direktyvos taikymo iš analizės matyti, kad atskirose valstybėse narėse nuostatos, kuriomis direktyva perkeliama į nacionalinę teisę, veikia ir iki šiol nebuvo jokių teisminių ginčų dėl direktyvoje nustatytų taisyklių. Daugumoje šalių dėl direktyvos nuostatų taikymo nenustatyta jokių konkrečių sunkumų ir pranešta tik apie labai nedaug problemų, susijusių su atskiromis valstybėmis narėmis.

Tačiau reikia pabrėžti, kad daugelyje šalių direktyva į nacionalinę teisę perkelta vėlai ir praktiškai taikoma palyginti trumpą laikotarpį, todėl šiuo etapu neįmanoma padaryti pagrįstų išvadų dėl jos poveikio.

Komisija toliau stebės, kaip įgyvendinama direktyva, ir toliau bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, siekdama užtikrinti, kad visose valstybėse narėse direktyva būtų teisingai perkelta į nacionalinę teisę ir įgyvendinta.

Priėmus direktyvą buvo imtasi kitų ES lygmens politikos iniciatyvų siekiant padidinti papildomų pensijų sistemų indėlį užtikrinant adekvačias senatvės pajamas valstybėse narėse. Visų pirma, 2018 m. Komisija įsteigė Aukšto lygio grupę pensijų klausimais[53], kurios tikslas – teikti Komisijai politines rekomendacijas dėl klausimų, susijusių su būdais, kaip pagerinti papildomų (profesinių ir asmeninių) pensijų teikimą, saugumą taikant rizikos ribojimo taisykles, kartų pusiausvyrą, adekvatumą ir tvarumą, atsižvelgiant į Sąjungos ir valstybių narių uždavinius, darančius poveikį senatvės pajamų adekvatumui ir Sąjungos pensijų rinkos raidai. 2019 m. gruodžio mėn. grupė priėmė galutinę ataskaitą, įskaitant politines rekomendacijas, skirtas ES, valstybėms narėms ir pensijų teikėjams. Komisija atidžiai išnagrinės ataskaitą, kad užtikrintų tinkamus tolesnius politinius veiksmus, ir propaguos bei platins ataskaitą valstybėms narėms ir suinteresuotiesiems subjektams.

53 https://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetail&groupID=3589&news=1